

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Кафедра психології та педагогіки

Курсова робота

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ СТУДЕНТІВ

виконала студентка 3-го курсу

факультету СНСТ

спеціальності «Психологія»

Лукошина Анастасія Сергіївна

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент

М. О. Голубєва

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЕКСИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ.....	6
1.1. Теоретичний аналіз дослідження понять «здібності», «лінгвістичні здібності», «мовна здібність», «обдарованість, «лінгвістична обдарованість», «лінгвістичний інтелект», «мовна компетентність»; структура лінгвістичної обдарованості.....	6
1.2. Вікові особливості студентства.....	13
Висновки до першого розділу.....	18
РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТСТВА З ОЗНАКАМИ ЛЕКСИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ.....	20
2.1. Організація емпіричного дослідження психологічних особливостей лексично-обдарованого студентства.....	20
2.2. Результати емпіричного дослідження психологічних особливостей лексично-обдарованого студентства.....	23
2.3 Психолого-педагогічні практичні рекомендації для кураторів студентських груп, соціальних працівників, практичних психологів із забезпечення розвитку лінгвістичних здібностей лексично-обдарованих студентів.....	30
Висновки до другого розділу.....	32
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

Особливу цікавість як для минулого так і сучасного наукового поля психології та педагогіки становить вивчення проблеми обдарованості індивіда. Вивченням таких явищ як здібності, обдарованість, талант протягом довгих років займалися як вітчизняні, так і зарубіжні спеціалісти, зокрема такі вчені як А. Савенков, Б. Теплов, В. Моляко, В. Рибалка, Д. Ушаков, Дж. Фрімен, Е. Кульчицька, Н. Волкова, С. Науменко, С. Стернберг, Ф. Гальтон [16] Б. Ананьєв, В. Штерн, К. Платонов, Л. С. Виготський, С. Рубінштейн та багато інших [3]. Особливу увагу питанню вивчення обдарованих особистостей приділяли американські вчені Дж. Гілфорд, Дж. Рензуллі, Дж. Стенлі, Г. Гарднер, Г. Пассоу, Л. Голінгворд, П. Вітті та П. Торренс [17].

Саме роботи Говарда Гарднера присвячені множинному інтелекту дали поштовх для поглибленого вивчення видів обдарованості, що співвідносилися з відповідними видами інтелекту. Таким чином постало питання вивчення лінгвістичної обдарованості як різновиду галузевої обдарованості, такої, що пов'язана із конкретною сферою людської діяльності [6]. Серед науковців, що присвячували свої роботи дослідженню лінгвістичної обдарованості, є Д. Ліференко, М. Рум'янцева, О. Ігна. Серед зарубіжних дослідників слів відзначити також К. Річардсона (С. Richardson), К. Тіррі (К. Tirri), Х. Вагнера (Н. Wagner) [6]. Однак, питання особливостей функціонування лексично обдарованих індивідів залишається відкритим. У більшості випадків, праці присвячені цьому питанню концентрувалися на дослідженні окремих вікових груп: дітей дошкільного віку та молодших школярів. Тому дослідження теми нашої курсової роботи **«Психологічні особливості лексичної обдарованості студентів» є достатньо актуальним.**

Об'єкт дослідження – лексична обдарованість студентства.

Предмет дослідження – психологічні особливості лексично обдарованих студентів.

Мета дослідження – виокремити особливості психічного функціонування студентів, що володіють лексичною обдарованістю.

Гіпотеза нашої роботи полягає у наступному припущенні: існує взаємозв'язок між лінгвістичною обдарованістю студентів та фактом володіння ними кількома мовами.

Відповідно із зазначеною метою роботи та згідно зі сформованою гіпотезою нами було виокремлено відповідні **основні завдання** дослідження:

1. Проаналізувати основні поняття, що стосуються дослідження лінгвістичної обдарованості;
2. Визначити особливості лінгвістичною обдарованістю студентства за допомогою експериментальних методик та опитувальників; сформулювати психолого-педагогічні практичні рекомендації.

Наукова новизна нашого дослідження полягає у створенні власних анкет із визначення лінгвістичною обдарованістю студентства.

Практична значущість роботи полягає у сформульованих психолого-педагогічні практичні рекомендації для кураторів студентських груп, соціальних працівників, практичних психологів із забезпечення розвитку лінгвістичних здібностей лексично-обдарованих студентів.

Апробація змісту дослідження відбулася на науково-практичній конференції «Особистість у просторі проблем ХХІ століття» із теми «До питання лінгвістичної обдарованості студентства / А. С. Лукошина, М. О. Голубєва // Програма і матеріали Науково-практичної конференції «Особистість у просторі проблем ХХІ століття». 10 березня 2022. Україна. Київ : ПП «Дірект Лайн», 2022. С. 90-93.
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23068/Lukoshyna_Holubie

[va_Do_pytannia_linhvistychnoi_obdarovanosti_studentstva.pdf?sequence=1](#) (див. додаток А).

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЛЕКСИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ

1.1. Теоретичний аналіз дослідження понять «здібності», «лінгвістичні здібності», «мовна здібність», «обдарованість», «лінгвістична обдарованість», «лінгвістичний інтелект», «мовна компетентність»; структура лінгвістичної обдарованості

У сучасних напрямках психологічних, педагогічних та філософських наук існує низка підходів до визначення основних категорій нашого дослідження. Із метою достовірного оперування такими поняттями як «здібності», «лінгвістичні здібності», «обдарованість», «лінгвістична обдарованість», «лінгвістичний інтелект», «мовна компетентність», «мовна здібність», необхідно окреслити їхнє тлумачення, до яких ми будемо апелювати.

Відповідно до визначення за «Психологічним словником» В. Синявського та О. Сергєєнкової, здібності – це «сукупність індивідуально-психологічних особливостей людини, що є умовою успішного виконання певної діяльності» [15, с. 112]. У цьому ж словнику зазначається, що здібності бувають загальні та спеціальні, що стосуються вужчого кола вимог конкретної діяльності. У зв'язку з цим, авторами зазначається, що лінгвістичні здібності - це «спеціальні здібності людини, пов'язані з оволодінням мовами і їх практичним застосуванням в різноманітних життєвих ситуаціях» [15, с. 113].

У «Психологічному словнику» за редакцією В. Войтка, поняття «здібності» визначається як «психічні властивості індивіда, що є передумовою успішного виконання певних видів діяльності (набуття знань, умінь і навичок; використання їх у праці)» [13, с. 64]. В. Войтко також звертає увагу на розподіл здібностей на загальні та спеціальні, за таким самим принципом, котрий

визначили В. Синявський та О. Сергеєнкова. На думку В. Войтка, природа здібностей є соціальною, а не біологічною.

У В. Шапара в «Сучасному тлумачному психологічному словнику», ми знаходимо визначення здібностей, як індивідуальних психологічних особливостей індивіда, що показують його готовність до залучення та успішного виконання певних видів діяльності [19, с. 154]. На додачу, лексичні здібності виокремлюються В. Шапаром як вид спеціальних здібностей, спрямований на певний тип діяльності («здібності другого типу» [19, с. 158].

Наступне базове для нашої наукової роботи поняття є феномен «обдарованості». Розробкою теорій, що включали в себе поняття «обдарованість» займалися багато науковців, зокрема Е. Торндайк та Л. Терстоун, Г. Айзенк та С. Берт, а також Д. Гілфорд, Е. Торренс і Д. Б. Богоявленська.

Знову звертаючись до «Психологічного словника» В. Синявського та О. Сергеєнкової, ми виділили визначення обдарованості як «природно високого рівня розвитку здібностей людини, від якого залежить можливість досягнення великого успіху у виконанні тієї чи іншої діяльності» [15, с.188].

В. Войтко коротко визначав обдарованість як високий рівень розвитку схильностей та задатків індивіда [13, с. 108]. У його «Психологічному словнику» також зазначено, що обдарованість буває загальною та спеціальною. Говорячи про спеціальну обдарованість, В. Войтко зазначає, що оскільки вона «виявляється у конкретних психічних процесах, розрізняють моторну, сенсорну, перцептивну, інтелектуальну обдарованість тощо» [13, с. 108].

Дещо більш конкретно розглядає явище обдарованості В. Шапар у «Сучасному тлумачному психологічному словнику». Тут обдарованість визначається через поняття здібності. Зокрема у цьому словнику зазначено, що: «Обдарованість – якісно своєрідне сполучення здібностей, що забезпечує

успішність виконання діяльності» [19, с. 289]. У цілому В. Шапар наводить п'ять різних визначень обдарованості, де вказує на зв'язок цього явища із загальними здібностями індивіда, його задатками, розумовим потенціалом, або інтелектом, а також талановитістю.

За визначенням «Великого психологічного словника» Б. Мещерякова, В. Зінченка «обдарованість загальна» визначається як рівень розвитку загальних здібностей, що обумовлює межі діяльності, у котрій індивід може бути успішним (*переклад із російської тут та далі наш – А. Л.*) [10].

Як зазначає С. Гончаренко: «Обдарованість – індивідуальна потенціальна своєрідність задатків людини, завдяки яким вона може досягти значних успіхів у певній галузі діяльності». С. Гончаренко також зазначає і те, що обдарованість може бути спеціально-спрямованою, тобто такою, що проявляється лише у конкретному виді діяльності [18, с. 235].

Для розуміння нашого дослідження, необхідно також розглянути його центральні поняття лінгвістичної обдарованості, а також дотичні поняття лінгвістичного інтелекту, мовної здібності та мовної компетенції.

Як було зазначено у вступі нашої роботи, поштовх до розвитку психологічних та педагогічних досліджень у сфері лінгвістичної обдарованості обумовила концепція множинного інтелекту Говарда Гарднера. Зокрема, науковець виокремлює вісім типів інтелекту: натуралістичний/природознавчий інтелект, внутрішньо особистісний інтелект, міжособистісний інтелект, кінестетичний інтелект, візуально-просторовий інтелект, логіко-математичний інтелект, музичний інтелект та, нарешті, лінгвістичний інтелект. Говорячи про лінгвістичний інтелект, Г. Гарднер зазначає, що це є «вербальною обдарованістю або мовною компетенцією», і відносить до нього такі ознаки як уміле використання слів, любов до експериментів зі словами, демонстрація

обдарованості у вербальній майстерності, яка включає слухання, читання, письмо та ораторські виступи [21].

Опираючись на цю концепцію та проаналізувавши визначення Н. Рум'янцевої, Д. Ліфференко, а також спираючись на визначення О. Кульчицької та Дж. Рензуллі, М. Тадеєва та І. Голубєва у своїй науковій роботі «Визначення лінгвістичної обдарованості та її структурних елементів» виокремили лінгвістичну обдарованість як: «такий вид спеціальної обдарованості, який є результатом взаємодії трьох характеристик: підвищеного рівня лінгвістичного інтелекту, лінгвістичної креативності та мотивації до лінгвістичної діяльності (наполегливості до вирішення лінгвістичних завдань) [17, с. 291].

Ще одне тлумачення лінгвістичної обдарованості ми знаходимо у роботі Н. Лавриченко, присвяченій дослідженню розвитку лінгвістичної обдарованості [6, с. 103]. Науковиця сприймає цей вид обдарованості як різновид галузевих обдарованостей, які як правило пов'язані з одною або кількома галузями діяльності індивіда. Із пізнавальної точки зору, Н. Лавриченко сприймає лінгвістичну обдарованість як: «вищий за середній рівень здатності індивідів опанувати мову як знаково-символічну систему» [6, с. 106].

У роботі М. Сідун. «Компоненти лінгвістичної обдарованості та лінгвістичні здібності майбутніх вчителів іноземної мови», на основі тлумачення обдарованості Є. Кульчицької та В. Музики, лінгвістична обдарованість трактується як комплексне явище, що комбінує високий розвиток лінгвістичних здібностей, а також мотиваційну базу та сукупність відповідних умов для їх розвитку. До того ж зазначається, що визначення слід розглядати як в контексті вивчення та володіння іноземних мов, так і при опануванні рідної мови [16, с. 235].

Дотичними та базовими поняттями для лінгвістичної обдарованості є поняття мовна компетенція та мовна здібність. Розробкою лінгвістичних моделей, для яких ці явища визначаються як базові, займалися лінгвісти та психолінгвістик, починаючи з ХІХ століття. Зокрема Н. Хомський виокремлював мовну здібність як потенційне знання мови і те, що провокую, або визначає мовну активність [2, с. 70]. С. Рубінштейн також сприймає мовну здібність, як здібність до засвоєння мови, а суттєвим компонентом такої психічної особливості індивіда науковець вважає природні задатки до генералізації відношень, що визначають словотворення та різні типи словозміни [2, с. 76]. Значний внесок у науковий розвиток поняття вніс О. Леонтьєв, даючи об'ємну та конкретизовану характеристику явищу мовної здібності, зазначаючи, що: «Це тип взаємодії системи мовних засобів, що є в розпорядженні дитини й характеру функціонування цих засобів, тобто є способом використання мови для мети пізнання та спілкування» [2, с. 78].

Лінгвістична, або мовна компетенція («language competence») безпосередньо пов'язана із мовною здібністю. Якщо слідувати концепції Д. Слобіна, то мовна компетенція не лише визначається, а й ототожнюється із поняттям мовної здібності, або ж знанням про мову. А до складових мовної здібності, а від так і мовної компетенції, науковець відносить здатність відрізнати правильно складені речення від позбавлених граматики, об'єднувати прості непоширені речення в поширені, відчувати відхилення від граматичної норми в мові тощо [2, с. 81]. Інший дослідник, А. Ребер, дає визначення мовній компетенції як володіння базовими, абстрактними правилами мови, і в його розуміння, теорія мовної компетенції є безпосередньою теорією володіння мовними знаннями та граматиною [2, с. 85]. Варто також зазначити, що в сучасному науковому полі, під поняттям «мовна компетенція» («language competence») розуміють також і інші види компетенцій, що стосуються мови та

мовлення: лінгвістичну компетенцію, комунікативну компетенцію, мовну компетентність, мовну обізнаність тощо [2, с. 88]. Наразі, у вітчизняному психолінгвістичному напрямку, «мовна здібність» сприймається як: «психофізіологічна мовленнєва організація, що забезпечує мовленнєву діяльність» [2, с. 90].

Відмітити треба й два ґрунтовні визначення лінгвістичної та мовної компетенції О. Леонтьєва та М. Львова. О. Леонтьєв у своїй роботі «Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии» розрізняє лінгвістичну та мовну компетенції. Перша – це усвідомлене використання специфічних для кожної мови явищ, друга – універсальне та унікальне формування мовленнєвої діяльності [8]. М. Львов також розрізняє два поняття:

1. мовна компетенція – сукупність знань з граматики, фонетики, лексики та стилістики мови, що вивчається;
2. лінгвістична компетенція – глибокі знання в загальній лінгвістиці та теорії мовлення, які є доступними лише спеціалістам філологічних факультетів ЗВО [9, с.194].

Виходячи з усього вищесказаного, а також поєднуючи багатовимірність уже наявних визначень поняття, мовну компетенцію можна визначити як психічне, а радше психолінгвістичне явище, що є проявом мовної здібності людини, забезпечує її мовленнєву діяльність та полягає в усвідомленому використанні граматичних, лексичних, фонетичних та синтаксичних одиниць певної мови з метою формування універсальної мовленнєвої діяльності.

Розглянувши усі особливості визначень необхідних для нашої дослідницької роботи понять, важливо звернути увагу на структуру основного явища дослідження – лінгвістичної обдарованості. Науковці М. Якимчук і М. Козяр, описуючи концепцію явища, зазначили, що до його структури входять чотири компоненти:

1. психофізіологічні, тобто біологічно обумовлені, особливості індивіда, до яких входять різні види пам'яті та мислення, уява, увага тощо;
2. наявність та достатній рівень розвитку лінгвістичних здібностей;
3. особистісний аспект індивіда, що прагне розвинути власну лінгвістичну обдарованість;
4. лінгвістична креативність як рушійна сила розвитку лінгвістичної обдарованості [20, с. 203-208].

Якщо слідувати визначенню лінгвістичної обдарованості за М. Тадеєвою та І. Голубевою, то це явище має три основні елементи:

1. підвищений рівень лінгвістичного інтелекту;
2. лінгвістичну креативність;
3. мотивацію до лінгвістичної діяльності (тобто наполегливість до вирішення лінгвістичних завдань) [17, с. 291].

Перший зазначений структурний елемент має витoki у багатofакторній моделі інтелекту Г. Гарднера, і включає в себе чутливість до усної та письмової мови, а також супутніх факторів: значень та порядку слів, звуків, інтонацій, ритмів, а також чутливості до різних функцій мови. Основою такого виду інтелекту вважаються лінгвістичні здібності.

Другий елемент структури – лінгвістична креативність, визначення якої у роботі І. Голубевої та М. Тадеєвої представлено з наукових досліджень Т. Тюленевої, і визначається як «комплекс здібностей до створення об'єктивно та суб'єктивно нових ідеальних продуктів за допомогою засобів рідної і/або іноземної мови, продукування усних і письмових висловлювань на основі дивергентного мислення, який поєднаний із прагненнями студентів до творчої мовленнєвої діяльності» [17 с. 292].

Третій компонент, мотивація до лінгвістичної діяльності, що сприймається як «ставлення та емоційний стан особистості, яка докладає

зусилля для того, щоб виконати певне лінгвістичне завдання» [17, с. 293]. Ці дослідниці також зазначають, що американські вчені виокремлюють чотири види мотивації, які є необхідними складовими цього третього компоненту лінгвістичної обдарованості: інструментальна, інтегративна, результативна та внутрішня мотивації [22].

Отже, нами було розглянуто категорію здібності, загальні поняття мовні здібності, мовні компетентності. Проаналізовано сутність як загальної категорії обдарованість, так і конкретних понять лінгвістична обдарованість, лінгвістичний інтелект, структура лінгвістичної обдарованості.

У цьому параграфі подано дефініцію центрального поняття нашого дослідження – лінгвістична обдарованість. І, беручи до уваги особливості структури цього поняття, можна констатувати, що це явище є комплексно широким поняттям, багатовимірним, багато аспектним, що стосується мовних здібностей та мовної компетентності особистості.

Зазначено, що на розвиток лінгвістичної обдарованості впливають три основні структурні елементи – лінгвістичний інтелект, лінгвістична креативність та мотивація до лінгвістичної діяльності.

1.2. Вікові особливості студентства

Аби з точністю розуміти особливості функціонування лінгвістичної обдарованості у студентства, необхідно розуміти основні аспекти мовлення на конкретному етапі вікового розвитку.

Розглядаючи студентство як вікову категорію, в загальному, ми беремо до уваги, що це можуть бути особи віком від 17 до 25 років. Слідуючи за підручником із «Вікової психології» О. Сергєєнкової та відповідно наведеним періодизаціям, ця вікова категорія включає в себе представників юнацтва та ранньої дорослості [15, с. 58-60]. Відповідно до цього факту, ми

розглядатимемо психологічно-вікові особливості розвитку мовлення власне юнацького та раннього дорослого віку.

Про особливості спілкування у юнацькому віці зокрема зазначає Р. Павелків [11, с.291]. Дослідник наголошує на загальних особливостях цієї вікової групи, які, в першу чергу, впливають на якісну складову мовленнєвої функції представників ранньої та зрілої юності. Зокрема зазначаються відкриття юнаками/юнками власного «Я», яке при цьому зумовлено та груповим уявленням «Ми», тенденція до встановлення самосприйняття і самосвідомості, що ведуть до знаходження особами власної індивідуальності. Р. Павелків також вказує на наявність стійких прагнень до прогнозування інтенцій, бажань та поведінки оточуючих. Відмічається також важлива роль родинних стосунків, оскільки вони безпосередньо впливають на стиль та якість усного та письмового мовлення, а також на рівень освіченості та загальної культури дитини. Через активне засвоєння «дорослих» ролей юнацтво прагне порад та спілкування від старших за віком осіб. Водночас підвищене значення має постійна підтримка відносин та комунікації з однолітками. Зміст і характер спілкування у юнацькому віці визначається потребою у вирішенню ключових проблем: проблеми пошуку сенсу життя, майбутньої професійної реалізації, проблема побудови взаємостосунків із іншими, проблеми становлення та реалізації особистості юнаків. У зв'язку із цим, збільшується потреба в спілкуванні, а відтак і зростає і час комунікативної взаємодії, розширюється коло спілкування [11, с. 293].

Паралельно відбувається зміни мислення юнацтва, що впливають на мовленнєві процеси. Оскільки когнітивний розвиток централізується навколо словесно-логічного мислення, мовлення у цей період починає ускладнюватися і за структурою та за змістом. Через збільшення спілкування, а також інтенсивного засвоєння навчального матеріалу, що відбувається на основі уже

вивчених лексичних та синтаксичних систем рідної мови, а також в деяких випадках й іноземних мов. Удосконалюються як усне та писемне, так і монологічне та діалогічне мовлення. Через системну пізнавальну діяльність поглиблюються навички внутрішнього мовлення. Таке мовлення набуває більш стислої форми. Удосконалюються точність та лаконічність мовлення, відбувається розширення активного та пасивного словників. У такому віці можуть вперше проявлятися нахили до літературного освоєння мови, що виражаються у написанні оповідань, віршів, невеликих літературних творів [14, с. 141].

Ранню дорослість класично поділяють на дві фази: перша охоплює період від 20 до 30 років, друга – від 30 до 40 років. Нас цікавить саме перший період, що характеризується досягненням максимального когнітивного та фізіологічного розвитку. Саме у цей період відбувається становлення людини на шлях професійної реалізації, активне залучення до соціальної сфери життя, відхід від батьківської опіки та можливе становлення власної сім'ї [14, с. 150].

У цей час продовжується розвиток інтелекту особистості, а саме динамічного та кристалізованого інтелекту. Р. Павелків зазначає, що до 25 років обидва інтелекти характеризуються паралельним зростанням. Надалі ж, кристалізований, тобто предметно-змістовий, інтелект залишається на стабільному рівні розвитку, а динамічний, або ж операційно-динамічний, починає поступово знижуватися. Однак цей автор зазначає, що набуті у цей період знання, рівень компетентності, а також набуті вміння зберігаються до старості [11, с. 295].

Для вікового періоду 18-25 років загалом характерним є активний прискорений розвиток низки психічних процесів таких як пам'ять та мислення. Домінувати починає саме абстрактне мислення, що сприяє формуванню

узагальненої картини світу та встановленню глибинних зв'язків між різними аспектами реальності [11, с. 297].

Як зазначає М. Савчин, велику роль в структурі інтелектуального розвитку представників ранньої дорослості відіграють «ментальні структури – інтелектуальні здібності, що забезпечують збереження, впорядкування, перетворення і відтворення людиною сприйнятої інформації, регулювання інтелектуальної діяльності» [14, с. 161]. До таких структур цей науковець відносить «індивідуальні семантичні та понятійні структури – базові мовні структури, що зумовлюють особливості розуміння і використання мовних знаків у мовленнєвій діяльності» [14, с. 162]. «Семантична структура – це індивідуальна система значень, особливий механізм відображення дійсності, що формується при взаємодії із оточенням і охарактеризовує зміст індивідуального інтелекту; виявляється у предметних та оцінно-афективних значеннях» [14, с. 162]. Понятійна ж система базується на конкретності та абстрактності. Сформованість понятійних структур залежить від їхньої представленості у сфері чуттєвого досвіду, а рівень інтеграції та диференціації обумовлює особливості функціонування даної сфери [14, с. 162]. У зв'язку з такими особливостями інтелектуальної сфери, а також переходом до діалектичного мислення, мовлення представників раннього дорослого віку можна охарактеризувати як якісно розвинуте. У цей період триває лексичне, синтаксичне та граматичне збагачення мови та мовлення індивіда. Особливо прогресують вербальні функції інтелектуальної діяльності, чому сприяє паралельний розвиток словесно-логічного мислення, що починався ще у юнацькому віці [14, с. 170].

Аналізуючи думки інших науковців, Р. Павелків також зазначає, що словесно-логічні функції у період ранньої молодості досягають свого першого оптимуму. Особливо це пов'язано із напрямом розвитку мислення в період

ранньої юності. Домінуювальним стає абстрактне мислення, виникає нова здатність до самостійного формулювання та постановки проблем, розвивається здатність до самостійного утворення суджень. Водночас відбувається перехід від дуалістичного до більш толерантного мислення, яке включає в себе зважену оцінку понять, самостійний вибір ідей, прийняття та усвідомлення суперечливих точок зору. Особистість починає формулювати власні думки та цінувати індивідуальну позицію [11, с. 297-303].

Отже, як ми можемо бачити після аналізу різних джерел із вікової психології, мовленнєвий розвиток представників юнацького та раннього дорослого віку залежить від іншого когнітивного розвитку. Паралельно із розвитком словесно-логічного, послідовного мислення, а також разом із розвитком ментальної та індивідуальної семантичної структур, продовжується поглиблення мовленнєвих здібностей особистості. Відбувається поступове збагачення словникового запасу, опанування складніших лексичних, граматичних та синтаксичних структур. У мовленні розвинутої такого віку особистості може відобразитися її індивідуальна позиція. Мовленнєвий потік характеризується більшою точністю та послідовністю.

Разом із тим, враховуючи те що як і когнітивний розвиток, розвиток мовленнєвої функції поступово рухається у напрямі власного піку, процеси комунікації та використання мови в цілому можуть набувати певного творчого напрямку. Особливо помітними перші спроби творчості мовлення у юності, що може проявлятися через написання віршів або коротких прозаїчних творів.

Висновки до першого розділу

Для підсумку зазначимо, що у першому розділі ми було проаналізовано мультифакторні визначення понять, що складають інформаційне підґрунтя і безпосередньо стосуються центрального предмета нашого дослідження. Із усіх переглянутих визначень поняття «обдарованість», воно тлумачиться як

високий рівень розвитку задатків та схильностей особистості, що сприяє успішному виконанню певної діяльності. «Лінгвістичний інтелект» за Г. Гарднером було визначено як вербальну обдарованість, або мовну компетенцію, що проявляється в умілому використанні слів, експериментів із ними, схильності до прояву обдарованості у вербальній майстерності, а також винятковість умінь слухання, читання, письма та ораторських виступів. Відповідно, «лінгвістична обдарованість», базуючись на концепції Г. Гарднера, була визначена як комплексне явище, вид спеціальної обдарованості, що характеризується високим рівнем розвитку лінгвістичних здібностей і який є результатом взаємодії трьох характеристик: підвищеного рівня лінгвістичного інтелекту, лінгвістичної креативності та мотивації до лінгвістичної діяльності. Взавши до уваги наведене визначення і проаналізувавши науково-дослідницькі роботи в цій сфері дослідження, ми розглянули структуру лінгвістичної обдарованості як явища. Проаналізувавши дві концепції, ми зробили висновок що найдоцільнішим буде використання систематизації за М. Тадеєвою та І. Голубевою, в якій основними компонентами лінгвістичної обдарованості є лінгвістичний інтелект, лінгвістична креативність та мотивація до лінгвістичної діяльності.

Другий пункт першого розділу було присвячено дослідженню мовного розвитку студентства, пов'язаного із віковими особливостями організації психіки. У контексті розгляду питання, ми проаналізували роботи із вікової психології О. П. Сергєєнкової, Р. В. Павелків та М. В. Савчина. Ми виокремили ті вікові групи, що входять до кола нашого інтересу, а саме представників юнацтва та ранньої дорослості (вік від 17 до 25 років). У зв'язку із цим було проаналізовано та виокремлено особливості когнітивного розвитку, а також розвитку мислення, що безпосередньо впливають на мовні здібності індивіда. На основі цих особливостей вікового розвитку нами також

було окреслено специфіку мовного розвитку представників юнацтва та ранньої дорослості.

**РОЗДІЛ II. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНСТВА З ОЗНАКАМИ ЛЕКСИЧНОЇ
ОБДАРОВАНОСТІ**

2.1. Організація емпіричного дослідження психологічних особливостей лексично-обдарованого студентства

Із метою дослідження психологічних особливостей лексично-обдарованого студентства, ми провели опитування серед осіб юнацького та раннього дорослого віку, від 17 до 25 років. Опитування надавалися в онлайн режимі студентам/студенткам різних спеціальностей ЗВО.

У дослідженні використано психодіагностичні методи, метод анкетування, методи обробки даних, зокрема якісний та кількісний аналіз, а також методи інтерпретації та організації даних.

Завданнями цього емпіричного дослідження були:

- З'ясування типу інтелекту встановленого студентства;
- Вимір лінгвістичного інтелекту, лінгвістичної креативності та мотивації до лінгвістичної діяльності;
- Встановлення студентства із ознаками лексичної обдарованості;
- Визначення взаємозв'язку між лінгвістичною обдарованістю та фактом володіння кількома мовами.

Для проведення відповідного емпіричного дослідження лінгвістичної обдарованості студентства, нами було сформовано один опитувальник, а також три самостійно створені анкети.

1. Опитувальник на встановлення типу інтелекту (за теорією Г. Гарднера) [1].

Опитувальник, укладений Людмилою Байсара на основі теорії та робіт Говарда Гарднера, спрямований на визначення типу інтелекту особистості, який переважає (див. додаток Б). Цей опитник у роботі використаний із метою визначення наявності у опитуваних лінгвістичного інтелекту. Респондентам пропонується прочитати твердження та оцінити їх за 5-бальною шкалою, де 1

– найнижчий бал (не погодження із твердженням), а 5 – найвищий (повне погодження із твердженням).

Анкета опитувальника складається із 40 питань, які репрезентують ознаки вербально-лінгвістичного, логіко-математичного, візуально-просторового, кінестетичного, міжособистісного, музичного та природничого типів інтелекту. На кожний тип виділено по 5 тверджень. Обробка результатів базується на основі підрахування балів, розставлених кореспондентами, за відповідними твердженнями. Максимальна кількість балів за одним типом – 25.

2. Анкета-опитувальник «Лінгвістичний інтелект»

Анкета побудована відповідно до запитів та теоретичної бази дослідження і складається із 15 питань. В анкеті застосовано закриті запитання альтернативного та неальтернативного характеру, які покликані встановити ступінь розвитку лінгвістичного інтелекту на основі аналізу таких показників як чутливість до звуків мови, значень слів, порядку слів, наявності розуміння ритмів та інтонацій, розуміння та чутливість до граматики, а також вербальну пам'ять та сприйняття і розуміння вербальної інформації.

Кожна правильна відповідь у практичних завданнях оцінюється в 1 бал. Максимум за одне практичне завдання можна отримати від 4 до 6 балів. Відповіді «взагалі не складно», «так, легко», «легко та швидко», «так, завжди», «так, розумію» також оцінюються в 1 бал. Відповіді «іноді складно», «без труднощів, але потрібен час», «іноді складно» оцінюються в 0,5 балів. Відповіді «завжди складно», «з великою складністю та повільно», «ні, не розумію» оцінюються в 0 балів. Питання із відповідями «так, завжди», «частіше так, чим ні» «частіше ні, аніж так» «взагалі ніколи», оцінюються наступним чином: «так, завжди» - 2 бали, «частіше так, чим ні» - 1,5 балів, «частіше ні, аніж так» -0,5 балів, «взагалі ніколи» - 0 балів. Максимальна

кількість балів – 31: 1-10 балів – низький рівень, 11-20 – середній рівень, 21-31 – високий рівень. Результати анкети-опитування піддаватимуться кількісному аналізу.

3. Анкета-опитувальник «Лінгвістична креативність»

Побудована на теоретичній основі роботи М. Тадеєвої та І. Голубєвої [17], ця анкета спрямована на виявлення наявності лінгвістичної креативності як однієї із складових частин лінгвістичної обдарованості у досліджуваної групи студентів. Опитувальник складається з 8 закритих питань із вибірковою відповіддю. Відповіді передбачають наступні варіанти: «легко», «з мінімальними труднощами», «дуже складно»; та «так»/ «часто», «скоріше так, аніж ні»/ «іноді», «скоріше ні, аніж так»/ «рідко», «ні»/ «взагалі не використовую». Перша група відповідей оцінюються в 1, 0.5 та 0 балів відповідно. Друга група відповідей оцінюється у 2, 1.5, 0.5 та 0 балів відповідно. Максимальна кількість балів – 11, що відповідає статусу наявності у опитуваного лінгвістичної креативності: 1-3 бали – без ознак лінгвістичної креативності, 4-7 – балів – слабкі ознаки креативності, 8-11 балів – присутня лінгвістична креативність.

4. Анкета «Мотивація до лінгвістичної діяльності»

Заснована на теоретичних засадах, описаних в цій роботі, анкета спрямована на визначення наявності у особистості позитивного ставлення та залученості до оволодіння лінгвістичним матеріалом. Анкета містить десять питань закритого характеру, сім питань містять варіанти відповідей «так»/«ні», два питання із варіантами «так, постійно», «іноді»/ «частково», «взагалі ні», а також одне питання із варіативними відповідями. Результати опитування за цією анкетною будуть піддаватися якісній обробці та аналізу.

2.2. Результати емпіричного дослідження психологічних особливостей лексично-обдарованого студентства

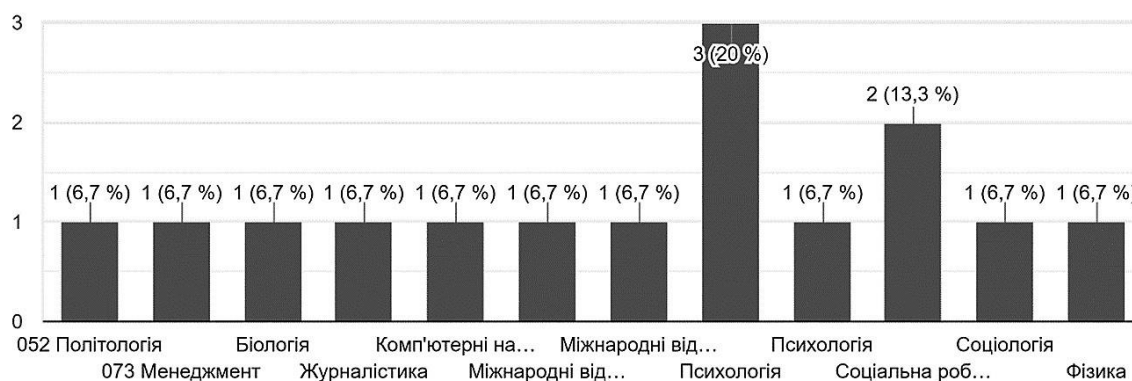
У дослідженні взяло участь 15 осіб. Першу частину опитування було спрямовано на уточнення віку, курсу та факультету навчання, спеціалізації, а також кількості мов, якими володіє респондент. За віковою категорією відбувся наступний розподіл:

- 13,3% - 18 років
- 26,7% - 19 років
- 13,3% - 20 років
- 13,3% - 21 рік
- 26,7% - 22 роки
- 6,7% - 24 роки

Із усіх осіб, які брали участь, 73,3% опитуваних із факультету соціальних наук та соціальних технологій, 13,3% - факультет правничих наук, і по 6,7% припадає на факультет інформатики та факультет економічних наук. Результати розподілу за спеціальностями наведено нижче на діаграмі 2.2.1.

Діаграма 2.2.1.

Спеціальність

За результатами ознайомчої частини дослідження нами також було виявлено, що 66,7% опитуваних на вільному рівні володіють 3 мовами, 26,7% - 2 мовами, 6,7% - 4 мовами.

Обробку результатів опитування ми розпочали із аналізу опитувальника на визначення типу інтелекту. Виходячи із результатів, 11 із 15 опитуваних (73,3%) вербально-лінгвістичний тип інтелекту як один із провідних у своєму інтелектуальному профілі (див. табл. 2.2.1.).

Таблиця 2.2.1.

Інтелектуальний профіль студентів

Тип Інтелекту	Опитувані														
	Л.С.	П.Є.	Г.П.	Ш.Д.	І.Н.	С.В.	С.О.	З.М.	Ч.О.	К.О.	У.В.	Х.Л.	П.Н.	Д.А.	О.Ж.
Вербально лінгвістичний	24	20	21	13	21	21	16	13	22	21	20	22	22	14	20
Логікоматематичний	24	18	22	20	20	16	19	21	17	20	16	18	14	16	20
Візуальнопросторовий	20	15	17	15	17	13	19	17	22	21	18	19	19	16	20
Кіностетичний	13	16	18	13	17	13	17	20	15	19	15	14	13	17	16
Міжособистісний	19	21	20	15	22	22	18	18	22	21	17	19	19	24	22
Внутрішньо особистісний	23	20	21	20	24	23	22	24	20	19	22	21	21	20	17

Музичний	9	13	16	8	20	19	15	22	12	11	12	13	14	14	16
Природничий	16	12	10	12	20	12	16	19	13	14	22	11	11	9	9

Далі, нами було проведено обробку та аналіз результатів анкет-опитувальників на вимір лінгвістичного інтелекту та лінгвістичної креативності. У результаті аналізу було виявлено, що (згідно із зазначеним оцінюванням) 14 (93,3%) із 15 опитуваних володіють високим рівнем лексичного інтелекту. При цьому, лише 42,8% із них мають чіткі ознаки володіння лінгвістичною креативністю (див. табл. 2.2.2).

Таблиця 2.2.2.

Лінгвістична креативність та лінгвістичний інтелект

№	Опит.	Загальні Показники	
		Лінгв.Інтел	Лінгв.Креатив.
1	Л.С.	28	10
2	П.Є.	29	6,5
3	Г.П.	29	10,5
4	Ш.Д.	25	2,5
5	І.Н.	29	9
6	С.В.	28,5	8
7	С.О.	25,5	5,5
8	З.М.	19,5	1,5
9	Ч.О.	28,5	8,5
10	К.О.	27,5	10

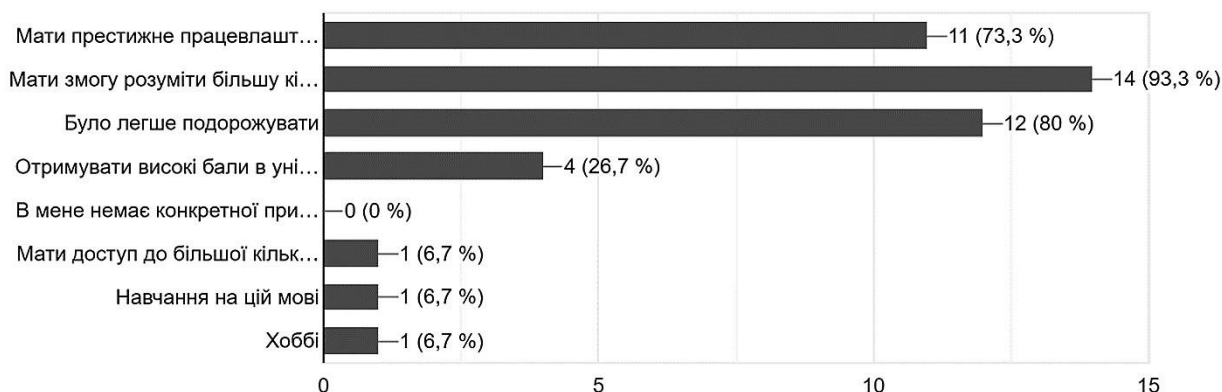
11	У.В.	26	7,5
12	Х.П.	28,5	7
13	П.Н.	27	3,5
14	Д.А.	25	6
15	О.Ж.	29	2

Для подальшої обробки дослідження, необхідно було також попередньо зробити аналіз опитувальника на мотивацію до лінгвістичної діяльності. Відповідно до результатів:

- На питання «я вивчаю деякі мови» 93,3% опитуваних відповіли «так»;
- Питання «я зацікавлений/а у вивченні мов (в т.ч. і рідної)» ствердна відповідь у 86,7% респондентів;
- 100% опитуваних відповіли що знають, для чого вивчають будь-яку мову
- На питання про природу мотивації до вивчення мов жоден із респондентів не вказав на відсутність конкретної причини, і лише 26,7% обрали варіант «для того, щоб отримувати високі бали в університеті» (див. діаграму 2.2.2)

Діаграма 2.2.2
(див. додаток Г)

4. Я вивчаю різні мови (в т.ч. і рідну) для того, щоб

- 93,3% респондентів вказали, що споживають інформативний матеріал (фільми, книги, пісні, новини, і т. і.) мовами, що вивчають; а також що це споживання значно збільшилося з початку їхнього поглибленого вивчення;
- 53,3% опитуваних також вказали, що іноді практикують використовувати мови у спілкуванні, 20% це роблять постійно, а 26,7% - взагалі не використовують у спілкуванні;
- Так само 53,3% респондентів зазначили, що частково зацікавлені у глибшому вивченні культури цікавого для них мовного середовища, 33,3% цілком зацікавлені, і лише 13,3% не зацікавлені у такому вивченні;
- 40% опитаних погодилися, що вивчення мови приносить їм задоволення, 53,3% - що це частково так, і лише 6,7% - не погодилися із твердженням;
- Усі респонденти зазначили, що вони є «зацікавленими у постійному поглибленні та покращенні моїх мовних знань та здібностей».

Згідно із наведеними результатами, можна стверджувати, що 93,3% (14 із 15) респондентів мають яскраво виражену мотивацію до лінгвістичної

діяльності. Лише один респондент (№ 4) має у профілі анкети 50% негативних стверджень, що може вказувати на нестійке мотиваційне тло у сфері лінгвістичної діяльності.

Враховуючи зазначений вище аналіз, ми створили зведену таблицю на основі результатів тих респондентів, що мають високі показники за вербально-лінгвістичним типом інтелекту (табл. 2.2.1), високі бали за лінгвістичним інтелектом та високі або середні бали за лінгвістичною креативністю (табл. 2.2.2). Це виявилися також ті опитувані, які мають яскраво виражену мотивацію до лінгвістичної діяльності. Враховуючи теоретичні засади цієї роботи, саме цих респондентів (група А) ми можемо вважати такими, що мають ознаки лінгвістичної обдарованості. Для здійснення подальшої аналітики ми також виокремили кількість мов, якими володіють зазначені респонденти (див. табл. 2.2.3).

Таблиця 2.2.3.

Група А- студенти, які мають ознаки лінгвістичної обдарованості

№	Особа	Оцінка Верб-лінгв. За гарднером	Лінгвістичний інтелект	Лінгвістична Креативність	Кількість мов володіння
1	Л.С.	24	28	10	3
2	Г.П.	21	29	10,5	3
3	І.Н.	21	29	9	3
4	С.В.	21	28,5	8	3
5	Ч.О.	22	28,5	8,5	3
6	К.О.	21	28,5	10	3
7	П.Є.	20	29	6,5	3
8	У.В.	20	28,5	7,5	3
9	Х.Л.	22	28,5	7	2

За даними наведеної вище таблиці, середні показники: за типом інтелекту – 21,3, за лінгвістичним інтелектом – 28,6, за лінгвістичною креативністю – 8,5, а за кількістю мов – 2,8.

Для порівняння результатів, ми також виокремили респондентів (група Б), що мають низькі показники за лінгвістичною креативністю та/або низький профіль вербально-лінгвістичного інтелекту (див. табл. 2.2.4). Рівень мотивації до лінгвістичної діяльності респондентів цієї групи в цілому не відрізняється від групи А.

Таблиця 2.2.4.

Група Б - студенти, які мають низькі показники за лінгвістичною креативністю та/або низький профіль вербально-лінгвістичного інтелекту

№	Особа	Оцінка Верб-лінгв. За гарднером	Лінгвістичний інтелект	Лінгвістична Креативність	Кількість мов володіння
1	Ш.Д.	13	25	2,5	2
2	С.О.	16	25,5	5,5	2
3	З.М.	13	19,8	1,5	4
4	П.Н.	22	27	3,5	3
5	Д.А.	14	25	6	2
6	О.Ж.	20	29	2	3

Згідно із даними таблицями, середні показники тут становлять: за типом інтелекту – 16,3, за лінгвістичним інтелектом – 25,2, за лінгвістичною креативністю – 3,5, за кількістю мов – 2,6.

Враховуючи зазначені результати, ми можемо зробити висновок, що, хоча середні показники за складовими лінгвістичної обдарованості є значно меншими у респондентів групи Б, середні показники за кількістю мов володіння не мають значної відмінності (0,2 бали).

Із урахуванням усіх вище представлених результатів нашого емпіричного дослідження, можна зробити наступні узагальнення:

- 60% студентства володіють ознаками, що свідчать про наявність лінгвістичної обдарованості;

- Оскільки середній показник за рівнем лінгвістичного інтелекту у неспецифічній за спеціальністю групі складає 27,2 бали, що є показником високо рівня, можна говорити про відсутність впливу спеціалізації діяльності на лінгвістичні здібності студентства;
- Порівнюючи групу А, що має значні показники лінгвістичної обдарованості, із групою Б, що має низькі показники, ми можемо зробити висновок, що лінгвістично-обдаровані студенти володіють/вивчають в середньому таку ж саму кількість мов, що і студенти без ознак лінгвістичної обдарованості. Отже сам факт наявності або відсутності лінгвістичної обдарованості не впливає на лінгвістичні здібності індивіда;
- Враховуючи той факт, що групу А та групу Б, при наявності різних рівнів вербально-лінгвістичного типу інтелекту та показників лінгвістичної креативності, об'єднують високі показники мотивації до лінгвістичної діяльності та високий рівень лінгвістичних здібностей (лінгвістичного інтелекту), можемо зробити висновок, що саме ці показники впливають на зацікавленість та успіх студентів у вивченні кількох мов.

2.3. Психолого-педагогічні практичні рекомендації для кураторів студентських груп, соціальних працівників, практичних психологів із забезпечення розвитку лінгвістичних здібностей лексично-обдарованих студентів

Враховуючи результати проведеного емпіричного дослідження, а також факту підтвердження запропонованої на початку цієї роботи гіпотези, ми розробили такі практичні рекомендації, що були б корисними для кураторів студентських груп, соціальних працівників, викладачів/викладачок та практичних психологів у роботі із розвитку лінгвістичних здібностей як

лексично-обдарованого студентства, так і студентів, що просто мають високий рівень лінгвістичного інтелекту (розвинуті лінгвістичні здібності).

1. Проводити апробацію лінгвістичних здібностей студентства шляхом тестувань, наданням творчих завдань письмового та усного характеру, з метою визначення рівня розвитку зазначених здібностей, встановлення «слабких місць» та виокремлення студентів із ознаками лінгвістичної обдарованості.

2. Виділення груп студентів за ознаками підвищених показників мотивації до лінгвістичної діяльності, лінгвістичного інтелекту та лінгвістичної креативності та проведення із ними окремих занять, воркшопів, лекцій, семінарів покликаних підтримувати і підвищувати їхні лінгвістичні здібності.

3. Забезпечувати обмін досвідом між студентськими групами із лінгвістично-обдарованими студентами, групами, в яких присутні високі показники за лінгвістичним інтелектом та групами із низькими показниками лінгвістичних здібностей для сприяння підвищенню зацікавленості та мотивації до лінгвістичної діяльності.

4. Створювати програми, воркшопи, групи та практикуми письмового та усного творчого характеру з метою розвитку аспекту лінгвістичної креативності як однієї із складових лінгвістичної обдарованості.

5. Організовувати розмовні (мовні), філософські, дебатні та літературні клуби тими мовами, які вивчаються студентами, задля посилення практичного застосування лінгвістичного матеріалу та розвитку лінгвістичних здібностей на практиці.

6. Інтегрувати мовні практики (творчі письмові завдання, усні обговорення, ораторські виступи і т. і.) у загальну академічну діяльність студентства (під час загальних та вузько профільних занять).

Висновки до другого розділу

Другий розділ нашої наукової роботи було присвячено організації та проведенню емпіричного дослідження, заснованого трьох самостійно складених анкетах та одному опитувальнику. Усі зазначені опитувальники застосовувалися з метою виміру ознак лінгвістично-обдарованого студентства таких як тип інтелекту, рівень лінгвістичного інтелекту, лінгвістичної креативності та мотивації лінгвістичної діяльності. У ході дослідження нами було представлено статистичні дані та діаграми, що відображають особливості складу досліджуваної статистичної групи. Результати проведених опитувань наведені у таблицях 2.2.1, 2.2.2, 2.2.3 і 2.2.4. Ці таблиці відображають особливості прояву ознак окремих членів вибірки, а також загальні тенденції взаємозв'язку зазначених ознак. Усі наведені у цьому розділі результати було проаналізовано в сукупності та в кореляції одне одного.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання курсової роботи ми досягли поставленої мети, зреалізували всі завдання, висунуту гіпотезу не було підтверджено. У курсовій роботі відбулося узагальнення результатів теоретичного пошуку й емпіричного дослідження психологічних особливостей лексичної обдарованості студентів, що дозволило дійти певних висновків.

1. Виконуючи перше завдання нашої роботи, ми проаналізували такі поняття як «здібності», «лінгвістичні здібності», «мовна здібність», «обдарованість», «лінгвістична обдарованість», «лінгвістичний інтелект», «мовна компетентність», структура лінгвістичної обдарованості та виявлено безліч різних інтерпретацій зазначених понять.

Подано дефініцію центрального поняття нашого дослідження – лінгвістична обдарованість. Констатовано, беручи до уваги особливості структури цього поняття, що це є комплексно широким, багатовимірним, багатоаспектним явищем, що стосується мовних здібностей та мовної компетентності особистості.

Зазначено, що на розвиток лінгвістичної обдарованості впливають три основні структурні елементи – лінгвістичний інтелект, лінгвістична креативність та мотивація до лінгвістичної діяльності.

2. Виконуючи друге завдання нашої роботи, ми представили результати емпіричного дослідження. У межах перевірки сформульованої нами гіпотези було використано опитувальник на встановлення типу інтелекту (за теорією Г. Гарднера) Людмили Байсара та власноруч складені анкети-опитувальники «Лінгвістичний інтелект», «Лінгвістична креативність», «Мотивація до лінгвістичної діяльності».

З'ясовано під час проведеного нами емпіричного дослідження:

- 73% досліджуваних мають розвинутий вербально-лінгвістичний тип інтелекту у своєму інтелектуальному профілі

- 82% із вищезазначених респондентів/респонденток володіють ознаками лінгвістичної обдарованості.
- Високі показники за рівнем лінгвістичного інтелекту проявлялися в незалежності від рівня домінування вербально-лінгвістичного типу інтелекту.
  - 67% лінгвістично-обдарованих респондентів/респонденток отримали високі показники за ознакою лінгвістичної креативності, що становить 40% від всієї групи.
- У 13% з усіх опитуваних ознаки лінгвістичної креативності не корелювали із високими показниками за типом вербально-лінгвістичного інтелекту та рівнем лінгвістичного інтелекту.
- Лінгвістична обдарованість не є фактором впливу на прояв лінгвістичних здібностей студентів в контексті вивчення кількох мов.
- Лінгвістичний інтелект та мотивація до лінгвістичної діяльності є основними факторами впливу в контексті розвитку лінгвістичних здібностей та зацікавленості у вивченні кількох мов студентами.
- Сформульовано психолого-педагогічні практичні рекомендації для кураторів студентських груп, соціальних працівників, практичних психологів із забезпечення розвитку лінгвістичних здібностей лексично-обдарованих студентів

Варто зазначити, що представлена робота не є вичерпним дослідженням явища лінгвістичної обдарованості та потребує подальшого розвитку у експериментальних та теоретичних наукових роботах. Особливо необхідною є подальша розробка та акредитація анкет-опитувальників для дослідження лінгвістичного інтелекту, лінгвістичної креативності та мотивації до лінгвістичної діяльності. Подальше дослідження зазначених явищ сприятиме розвитку психологічного наукового знання про особливості організації інтелекту особистості. Подальший розгляд питання лінгвістичної

обдарованості можна розглянути на інших етапах вікового розвитку особистості, а також із позиції впливу певних психічних явищ на розвиток цього явища. Наукові дослідження спрямовані на розвиток зазначеної теми стануть корисними у сфері оптимізації педагогічної діяльності, виміру інтелектуальних здібностей особистості, а також в цілому розвиватимуть науково-практичну базу психологічного знання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байсара Л. І. Множинність прояву видів інтелекту [Текст]: конспект лекцій / Л. І. Байсара. Дніпро : РВВ ДНУ, 2010. 96 с
2. Калмикова Л. О., Калмиков Г. В., Лапшина І. М., Харченко Н. В. Психологія мовлення і психолінгвістика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. Л.О.Калмикової. Київ : Переяслав-Хмельницький педагогічний інститут, Фенікс, 2008. 245 с.
3. Карпенко Н. А. Психологія обдарованості: підходи до розуміння / Н. А. Карпенко // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. 2013. Вип. 1. С. 52-64. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2013_1_8.
4. Корніяка О. М. Деякі особливості оптимізації розвитку і корекції комунікативної компетентності педагогів і психологів // *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. академіка С. Д. Максименка. Київ, 2013. Вип. 40.
5. Корніяка О. М. Психологія розвитку комунікативної компетентності на різних етапах професійного становлення особистості // *Наукові записки Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України* / За ред. академіка С. Д. Максименка. Київ, 2012. Вип. 39. С.140-145.
6. Лавриченко Н. М. Розвиток лінгвістичної обдарованості // *Вісник Глухівського нац. ун-ту ім. О. Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2019. Вип. 2. С. 103-111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2019_2_1
7. Ласкова-Ярмоленко А. О. Лінгвістична обдарованість як важливий аспект у формуванні інтелектуальної еліти України. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=iRYo6oEAAAAJ&citation_for_view=iRYo6oEAAAAJ:mVmsd5A6BfQC

8. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии: Изб. психологические труды. Москва : Моск. психол.-соц. ин-т; Воронеж: НПО «МОДЭК», 2001. 447 с.
9. Львов М.Р. Основы теории речи: Учеб. пособие для студентов пед. вузов. Москва : Academia, 2000. 247 с.
10. Мещеряков Б., Зинченко В. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко [Электронный ресурс] / Мещерякова Б., Зинченко В. // - Режим доступа: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/dict/14.php
11. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник / Р. В. Павелків. Київ : Кондор, 2015. 469 с.
12. Психологічний словник / Авт.-уклад. В. В. Синявський, О. П. Сергєєнкова / За ред. Н. А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 27 с.
13. Психологічний словник / За ред. В. І. Войтка. Київ, 1982. 214 с.
14. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. Київ : Академвидав, 2005. 202 с.
15. Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Вікова психологія. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 376 с.
16. Сідун М. М., Марушка В. Я. Компоненти лінгвістичної обдарованості та лінгвістичні здібності майбутніх вчителів іноземної мови / психології М. М. Сідун, В. Я. Марушка. // *Наука майбутнього*. 2018. №1 (1). С. 233-240.
17. Тадеєва М., Голубєва І. Визначення лінгвістичної обдарованості та її структурних елементів. [Електронний ресурс] / М. Тадеєва, І. Голубєва // *Витоки педагогічної майстерності. Серія : Педагогічні науки*. 2015.

Вип. 15. С. 289-294. – Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/vpm_2015_15_60

18. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. [Електронний ресурс]; [гол. ред. С. Головка]. Київ : Либідь, 1997. 373 с. – [Режим доступу] -
<https://lib.iitta.gov.ua/106820/1/%D0%93%D0%BE%D0%BD%D1%87%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.%20%D0%9F%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%281%29.pdf>
19. Шапар В. Б. Сучасний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
20. Якимчук М. Ю., Козяр М. М. Аспекти дослідження проблеми творчих здібностей лінгвістично обдарованих старшокласників гімназії / М. Ю. Якимчук, М. М. Козяр // *Молодий вчений*. 2014. № 11 (14). С. 203–208.
21. Gardner H. Frames of mind. The theory of multiple intelligences / H. Gardner. New York : Basic Book, 1993. P. 485-488.
22. Kerr B. A Program for linguistically talented youth / Barbara Kerr, Sanford Cohn, T. McAlister Kara // ISB4: Proceedings of the 4th international symposium on Bilingualism / ed. by James Cohen, Kara T. McAlister, Kellie Rostand, and Jeff Mac Swan. Somerville, MA : Cascadia Press, 2005. P. 1177–1186.
23. Lozova O., Lytvynenko O. Semantic Indicators of Personal Orientation in the Narratives of Adolescents with Deprivation of Verbal. URL: Development
<https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-30-1-114-138>

ДОДАТКИ

Додаток А

Апробація змісту дослідження відбулася на науково-практичній конференції «Особистість у просторі проблем ХХІ століття» із теми «До питання лінгвістичної обдарованості студентства / А. С. Лукошина, М. О. Голубєва // Програма і матеріали Науково-практичної конференції «Особистість у просторі проблем ХХІ століття». 10 березня 2022. Україна. Київ : ПП «Дірект Лайн», 2022. С. 90-93. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23068/Lukoshyna_Holubieva_Do_pytannia_linhvistychnoi_obdarovanosti_studentstva.pdf?sequence=1

Лукошина А. С., Голубєва М. О.

ДО ПИТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ОБДАРОВАНОСТІ СТУДЕНТСТВА

Вступ. Особливу цікавість як для минулої так і сучасної наукової психолого-педагогічної сфери становить вивчення проблеми обдарованості особистості, у тому числі й лінгвістичної обдарованості [1; 2; 8]. Вивченням таких явищ як здібності, обдарованість, талант протягом довгих років займалися як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці.

Виклад основного матеріалу. Базове поняття для нашої наукової розвідки – «обдарованість». Розробкою теорій, що включали в себе це поняття опікувалися: Г. Айзенк, С. Берт, Д. Богоявленська, Д. Гілфорд, Л. Терстоун, Е. Торндайк, Е. Торренс та інші. Низка науковців присвятила власні дослідження лінгвістичній обдарованості: М. Рум'янцева, Д. Ліференко, О. Ігна, Х. Вагнера (H. Wagner), К. Річардсона (C. Richardson), К. Тіррі (K. Tirri) [3]. У «Психологічному словнику» В. Сиявський, О. Сергеєнкова пишуть, що обдарованість – феномен «природно високого рівня розвитку здібностей людини, від якого залежить можливість досягнення великого успіху у

виконанні тієї чи іншої діяльності» [5, с. 188]. В. Войтко лаконічно визначав обдарованість як високий рівень розвитку схильностей та задатків індивіда [6, с. 108]. На думку цього автора, обдарованість буває загальною та спеціальною, далі він писав, що оскільки спеціальна обдарованість «виявляється у конкретних психічних процесах, розрізняють моторну, сенсорну, перцептивну, інтелектуальну обдарованість тощо» [6, с. 108]. В. Шапар пише: «Обдарованість – якісно своєрідне сполучення здібностей, що забезпечує успішність виконання діяльності» [7, с. 289]. Цей автор наводить п'ять різних визначень обдарованості, де вказує на зв'язок цього феномену із загальними здібностями індивіда, його задатками, розумовим потенціалом, або інтелектом, а також талановитістю.

Поштовхом до розвитку психологічних досліджень у сфері лінгвістичної обдарованості стала концепція множинного інтелекту Г. Гарднера. Цей науковець виокремлює вісім типів інтелекту, у цій низці є й лінгвістичний інтелект. Говорячи про останній, Г. Гарднер зазначає, що це є вербальною обдарованістю або мовною компетентністю. До лінгвістичної обдарованості можна віднести уміле використання слів, експериментування зі словами, вербальна майстерність (слухання, читання, письмо, ораторські виступи).

Із пізнавальної точки зору Н. Лавриченко зазначає, що лінгвістична обдарованість це: «вищий за середній рівень здатності індивідів опановувати мову як знаково-символічну систему» [3, с. 106].

М. Тадеєва та І. Голубєва у своїй науковій роботі «Визначення лінгвістичної обдарованості та її структурних елементів» на стор. 291 подають таку дефініцію. Лінгвістична обдарованість це – «такий вид спеціальної обдарованості, який є результатом взаємодії трьох характеристик: підвищеного рівня лінгвістичного інтелекту, лінгвістичної креативності та

мотивації до лінгвістичної діяльності (наполегливості до вирішення лінгвістичних завдань)».

Однак деякі науковці (М. Якимчук і М. Козяр), описуючи лінгвістичну обдарованість, не поділяють цю точку зору. Вони вважають, що до структури лінгвістичної обдарованості, входять чотири компоненти [4, с. 19].

Висновки. Проаналізувавши багатофакторні визначення лінгвістичної обдарованості, а також беручи до уваги особливості її структури, можна констатувати, що це явище є широким поняттям. Лінгвістична обдарованість стосується мовних здібностей та мовної компетентності особистості.

На думку деяких науковців, основними структурними елементами лінгвістичної обдарованості є лінгвістичний інтелект, лінгвістична креативність та мотивація до лінгвістичної діяльності.

Недостатньо дослідженим залишається питання, як обдароване лінгвістично студентство ЗВО проявляє ці свої здібності під час лінгвістичної діяльності у процесі взаємодії із іншомовними медіа-продуктами.

Додаток Б**Опитувальник на визначення типу інтелекту (за теорією Гарднера)**

Мета: визначити наявність у особистості лінгвістичного інтелекту

Прочитайте твердження та дайте відповіді за п'ятибальною шкалою (5 – найвищий бал, 1 - найнижчий), не вагаючись.

1. Я можу намалювати свій шлях від будинку до університету з усіма поворотами та перехрестями.
2. Я можу скласти речення з розрізнених слів (або блоків слів)
3. Я можу приховати своє невдоволення.
4. Мені подобається класифікувати слова за групами.
5. Я можу переконати свою подругу в необхідності вивчати іноземну мову.
6. Я можу виділити музичну тему в бурхливій, гучній виставі.
7. Я маю задоволення від вирощування квітів та складання композицій із них.
8. Я завжди можу приховати свою посмішку.
9. Я легко можу надати структурі речення графічного зображення.
10. Я можу складати кросворди.
11. Мені подобається проводити свій вільний час наодинці.
12. Я люблю виконувати складні завдання.
13. Я завжди можу визначити за виразом обличчя, чи розуміють співрозмовники один одного.
14. Я легко визначаю тип голосу: сопрано, тенор, баритон, альт, бас.
15. Мені подобається збирати комах та робити гербарій.
16. Я можу уявити себе відомим літературним героєм та прожити його життя.
17. Мені зовсім не складно читати різні діаграми та схеми.
18. Мені подобається переглядати книги та журнали.
19. Я люблю працювати наодинці.

20. Я можу сформулювати правило з наведених прикладів.
21. Я завжди уважно слухаю розповіді моєї подруги про те, що з нею трапилось, та даю їй поради.
22. Я розпізнаю твори класичної музики.
23. Мені подобається ходити з рюкзаком за плечима в гори та невідомі місця.
24. Я навчаюсь краще, коли я рухаюсь та жестикулюю.
25. Я думаю образами і картинками.
26. Я думаю словами.
27. Я люблю у вихідні дні відпочивати, не виходячи з дому.
28. Мені подобається збирати пазли, які потребують міркування.
29. Мені легко переконувати інших в необхідності діяти так чи інакше.
30. Мені подобається наспівувати відомі вірші на власні мелодії.
31. Проблеми екології не залишають мене байдужою.
32. Я ніколи не приховую свою радість або смуток.
33. Я – за те, щоб розглядати речі і предмети з різних кутів зору.
34. Я легко можу знайти помилку в структурі речення.
35. Я глибоко в душі обмірковую все, що відбувається зі мною.
36. Покрокові вказівки та інструкції допомагають мені виконувати будь-які завдання.
37. Я можу зрозуміти мотивацію своїх однокурсників щодо необхідності вивчати іноземну мову.
38. У мене вдома і на роботі багато квітів.
39. Я легко запам'ятовую те, що вчу, під акомпанемент музики та ритму.
40. Я віддаю перевагу навчанню за допомогою рольових ігор.

Інтелект	Номер питання					Сума балів
Вербальнолінгвістичний	2=	10=	18=	26=	34=	

Логікоматематичний	4=	12=	20=	28=	36=	
Візуальнопросторовий	1=	9=	17=	25=	33=	
Кінестетичний	8=	16=	24=	32=	40=	
Міжособистісний	5=	13=	21=	29=	37=	
Внутрішньо особистісний	3=	11=	19=	27=	35=	
Музичний	6=	14=	22=	30=	39=	
Природничий	7=	15=	23=	31=	38=	

Анкета-опитувальник «Лінгвістичний інтелект»

Мета: визначення рівня розвитку лінгвістичного інтелекту особистості на основі аналізу їх лінгвістичних здібностей

Питання (стосуються усіх мов, що можуть вивчатися опитуваними):

1. Для мене не є складним співставлення літер зі звуками та навпаки:

Взагалі не складно   Іноді складно   Завжди складно

2. Співставте виділені літери із відповідними їм звуками:

А) Ямайка   1. [л']

Б) щавель   2. [йа]

В) ліки   3. [шч]

Г) кожух   4. [оу]

3. Я можу виокремити граматичну структуру речення:

Легко та швидко   Без труднощів, але потрібен час   З великою складністю та повільно

4. З'єднайте граматичні структури із відповідними їм словами в такому реченні: Ніколи в цьому житті я так не веселився

А) Я   1. Присудок

Б) Ніколи   2. Підмет

В) в житті   3. Обставина

Г) так   4. Означення

Г) не веселився

Д) Цьому

5. Я можу розпізнавати різні форми та значення слів та речень

Легко та швидко   Без труднощів, але потрібен час   З великою складністю та повільно

6. Я чітко відчуваю та усвідомлюю різноманіття значень слів, а також їх залежність від контексту

Так, завжди Частіше так, чим ні Частіше ні, аніж так Взагалі ніколи

7. Співставте виділені слова у реченнях з їхніми значеннями в залежності від контексту:

А) Я ненавиджу тарганів – це бридкі створіння 1. комахи

Б) У тебе одні таргани в голові 2. Непослідовні або нав'язливі думки

В) Не тягни kota за хвіст, Аліно, йому боляче! 3. Не затягувати, не зволікати

Г) Давай, розповідай – не тягни kota за хвіст 4. Не тягнути за хвостову частину тіла

8. Я розумію та усвідомлюю ритмічність мови, а також розрізняю інтонаційні особливості

Так, завжди Частіше так, чим ні Частіше ні, аніж так Взагалі ніколи

9. Мені легко запам'ятовувати нові слова та їх значення

Легко та швидко Без труднощів, але потрібен час З великою складністю та повільно

10. Для мене не є складним створення логічно побудованих текстів або письмових творів інших форматів

Так, легко Іноді складно Завжди складно

11. Я легко сприймаю та розумію мову та мовлення на слух

Так, легко Іноді складно Завжди складно

12. Я легко сприймаю інформацію під час читання

Так, легко Іноді складно Завжди складно

13. Прочитайте короткий текст та з'єднайте питання із правильними відповідями на них:

Вчора ввечері знову не міг заснути. Агата все бігала, шкреблася – не давала спокійно лежати. Все-таки кішки бувають дуже вередливі. Я все-одно люблю її сіру пухнасту мордочку, але і засинати мені б хотілося не о третій ночі. Все-таки роботу вранці ніхто не відміняв.

А) Якого кольору кішка автора?	1. Так, на роботу
Б) О котрій автор приблизно засинає?	2. Третя ночі
В) Чи потрібно автору вранці кудись іти?	3. Агата
Г) Як звуть кішку автора?	4. Сірого

14. Я легко можу логічно та послідовно висловлюватися в усній формі

Так, легко   Іноді складно   Завжди складно

15. Я розумію, що мова та мовлення можуть виконувати різні функції

Так, розумію   Ні, не розумію

Анкета-опитувальник «Лінгвістична креативність»

Мета: визначення наявності у індивідів ознак лінгвістичної креативності

Питання:

1. Я можу придумати коротку розповідь на певну запропоновану тему
 Легко   З мінімальними труднощами   Дуже складно
2. Я можу самостійно створити медіа продукт (допис, презентацію, міні статтю, тощо) із використанням власного тексту
 Легко   З мінімальними труднощами   Дуже складно
3. Я використовую різні мовні засоби (метафори, аналогії, порівняння, епітети тощо) задля стилізації усних або письмових розповідей
 Часто   Іноді так   Рідко   Взагалі не використовую
4. Я можу створити власну усну розповідь/оповідання/вірш і т.ін
 Легко   З мінімальними труднощами   Дуже складно
5. Я можу перетворити наданий мені текст/усну розповідь на якісно новий інформаційний продукт (стилізувати, змінити жанр, створити із нього допис/презентацію/відео)
 Легко   З мінімальними труднощами   Дуже складно
6. Я можу подати одне і те саме речення (усно/письмово) у різних стилях та форматах
 Легко   З мінімальними труднощами   Дуже складно
7. Мені подобається створювати розповіді/твори/вірші/тексти/п'єси/дописи у соціальних мережах
 Так   Скоріше так, ніж ні   Скоріше ні, ніж так   Ні
8. Я зацікавлений_на у ораторському мистецтві/дебатах
 Так   Скоріше так, ніж ні   Скоріше ні, ніж так   Ні

Анкета-опитувальник «Мотивація до лінгвістичної діяльності»

Мета: визначити наявність у особистості позитивного ставлення та залученості до оволодіння лінгвістичним матеріалом.

Питання:

1. Я вивчаю деякі мови (в т.ч. і рідну)

Так Ні

2. Я зацікавлений_а у вивченні мов (в т.ч. і рідної)

Так Ні

3. Я знаю, для чого я вивчаю *будь-яку* мову

Так Ні

4. Я вивчаю різні мови (в т.ч. і рідну) для того, щоб:

а) Мати престижне працевлаштування

б) Мати змогу розуміти більшу кількість людей

в) Було легше подорожувати

г) Отримувати високі бали в університеті

г) В мене немає конкретної причини

д) Свій варіант: _____

5. Я споживаю інформацією (фільми, книги, пісні, новини, і т.ін.) тією мовою/мовами, що вивчаю:

Так Ні

6. Я почав_ла споживати більше інформації мовою/мовами, яку/які вивчаю, з початку її поглибленого вивчення:

Так Ні

7. Я намагаюся спілкуватися (у будь-якій формі) із іншими людьми мовою/мовами, що вивчаю

Так, постійно Іноді Взагалі ні

8. Я зацікавлений_а у глибшому ознайомленні із тією культурою, в якій панує мова, що я вивчаю:

Так, цілком   Частково так   Загалом ні

9. Процес вивчення будь-якої мови є для мене цікавим і приносить задоволення

Так, завжди   Іноді так   Загалом ні

10. Я зацікавлений_на у постійному поглибленні і покращенні моїх мовних знань та здібностей:

Так   Ні